” فەلسەفەی ئاکاری پزیشکی” ی مامۆستا “ڕێبوار سیوەیلی”*.. هاوڕێ خالید

ئەم کتێبە، بۆ کێ نووسراوە؟

بۆ ئەوەی بۆ باشی لەم کتێبە تێبگەیت، سەرەتا، خۆشەویستەکت بەدەستی جەلادانەی پزیشکەکانی نیشتیمان لە دەست بدە..

بۆ ئەوەی لەو کتێبە تێبگەیت…

لە سوچەکەوە ڕابمێنە ئەو کاتەی خوشکەکەت یان خێزانەکەت، دەچێتە بەر دەستی پزیشکێکی پیاو…

ئەو کاتەی دایکت ماندووەکەت، کارگوزارەکەی نەخۆشخانەی ڕزگاری بە: دکتۆر… بانگ دەکات

ئەوکاتەی براکەت دووچاری دۆخێکی دەروونی دەبێت، ترسی ئەوەی هەیە بچێتە سەردانی پزیشکی دەروونی.

ئەوکاتەی خۆت زمانت تەتەڵە دەکات، لەبەردەم پزیشکدا، نازانیت بەچی لەوەیت!

…

١. وتاری دەق:

فەلسەفەی ئاکاری پزیشکی کتێبەکە بە قەبارەی 105 لاپەڕە، لە ساڵی 2013، لەلایەن مامۆستا ڕێبوار سیوەیلییەوە نووسراوە. یەکەمین کتێبە لە بواری فەلسەفەی پراکتیکی و ئاکاری نەخۆشوانییدا تا ئێستا بەر زمانی کوردی کەوتبێت. وەک هەمیشە هەوڵێکی جددی و خەمخۆرانەی دیکەی مامۆستایە، سەندیکای پزیشکان سپۆنسەریان کردوو، و ئێستا دووەم چاپی لەبەردەستی خوێنەردایە…

گوتار و باس و خواسی ناو تێزەکە بەدەوری مرۆڤێکدا دەسوڕێتەوە؛ کە “بەشێک لە (بوون) ەکەی بەشێوەیەکی کاتی لە کێشەدایە” باسکردنە لە پەیوەندی (دیالێکتیکی نێوان نەخۆش و نەشدار) : وەڵامی ئەو پەلە پرسیارانەی : چۆن و چی پەیوەستە لەسەر نەخۆشەوان و نەشدار تاکو لە پرسێکی: (تەندروستی، دەروون دروستی، ئاکاری، یاسایی و مرۆیی) کۆمەک بە نەخۆش بگەیەنێت؟ هاوکات ئەرکەکانی نەخۆش چین و چۆن دەتوانێت ببێت بە بەشە ساغلەم و تەندرووستەکەی خۆی و کۆمەکی بەشە نەخۆشەکەیتری بکات؟ …وەک بەشێک لە پزیشکی خودی خۆی و بەڵکو هاوکاری پزیشکی نەشداریش.

ڕۆڵ و کەسایەتی مامۆستا، وەک فیگەرێکی دیاری نووسین، لە ئایدیا و

ئەرگومێنتەکانەدا بەتەواوی خۆی بەرجەستە دەکات. لە ڕووی هەڵبژاردنی بابەت و، خەسڵەتی سروشتی نووسینەکانی، کە مۆرک و خەسڵەتی ڕێنیسانسێکیان پێوەیە و وروژێنەری بیرۆکەی نوێ و لەدەری کەدی کەلێنە گرنگەکانن…
گرنگی و بایەخی تەنزەکە لەوەوە دەردەکەوێت مامۆستا: (لە زمانی هیچ و زمانی مردوو و زمانی نەبوونی بەرهەمێکی لەم شێوەیە تێدەگات، دەبێت بە زمانی زمان، بە زمانی وشە، زمانی پیت، وردتر لە پیت، تەکمە، چە، ئەلفێکی تر دەخاتە سەر هەژماری کارەکانی، و ئەم کەلێنە لە کتێبخانەی کوردی لە هیچ بوون و مردن و نەبوون ڕزگار دەکات) وەک کۆمێنتارێکی وریا خۆی دەخزێنێتە کەلێنی پەیوەندی نێوان پزیشک و نەخۆش، بە مەبەستی سنووردارکردن و پارازێنت کردنی ئازادییە ڕەهاکانی پزیشک و بە کولتوورکردنی مۆدێلێکی هیومانیستیانەی نەخۆشەوانی تەنزە ئاکارییەکەی لە فۆرمی ئەتەکێتێکی مرۆڤانە و ئەدەبیاتی هیومانیستیانەی سەردەمیانە پێشکەش بە کتێبخانەی کوردی دەکات.
ئەرگومێنتی سەرەکی بریتییە لە، جەختکردنەوە لە شکۆ و کەرامەتی مرۆڤی نەخۆش، دەرگا بە ڕووی ئەودیو ئازار و برینەکانی نەخۆش و میتافیزیکای نەخۆشیی و نەخۆشناسییدا دەکاتەوە. دەنگی زمانێکی تر دەبیستین نوێ و سەرنجڕاکێشە سەبارەت بە ستایلی بیرکردنەوەی دونیای ئێمە. کە
جەختکردنەوەیە لە واتاکانی "مرۆڤبوون" هاوار و بانگەوازە بۆوەی کە تەنها عەقڵانیی بوون بەس نییە بۆ کامڵبوون و بەختەوەربوونی مرۆڤ. بەڵکو توخمەکانی ویژدان و هەڵچوونە دەروونییە چالاکەکان لە واقیعی پراکتیکییدا لەتەک ئەوانیتردا، وزە و بەختەوەریەکی دەروونی لە بن نەهاتوو دەبەخشنەوە، کە ئەویان ڕەسەنەکەیە… ئەو کاتەی مرۆڤ لە ڕێگەی مرۆڤبوونییەوە بوونی خۆی دەژێنێتە ناو بوونی ناتەواو و قەیراناوی ئەویتر، لە قوڵایی دوورگەکانی دەروونییەوە هەستێکی بەختەوەرانەی ناوازەی بۆ درووستدەبێت، هەستدەکات ئەوەی کە کردوویەتی بە تەنها ڕاستەقینەکەیە و ئەویتر هیچ.
گرنگی و بایەخەکانی ئەم کتێبە زۆرن، لە سەرەتاییترینیان ویژدانی خوێنەرەکەی ئەکتیف دەکاتەوە بەوەی هەستە قوڵەکانی بەر نەخۆش و خەیاڵی بەر پیشەی پزیشکی دەکەوێت. هاوکات کارێکی جوانیشە بۆ بە کولتوورکردنی ڕۆشنبیری نەخۆشەوانی. ڕەنگە گونجاوترین جێگەیەکیش بۆ فەڕدانی ئەم کتێبە، یەکەی ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیریی هەر نەخۆشخانە و یەکە تەندرووستییەکان بێت، ئەگەر وەک درووستکردنی تەنها دیمەنێکی ئیستاتیکیش بێت بۆ ڕەفەیی تەزاوییان..

2. **گوتاری دەق و ڕانان…**

ناو□ۆکی کتێبەکە بەیەک ڕیتم لەسەر دیووی دەرەوەی پەیوەندی نەخۆش و پزیشک دەوەستێت لەشێوەی پانێلێکدا وتووێژی فەلسەفی و ئاکاری و یاسایی لەسەر دیووی ناوەوەی پەیوەندی نێوان نەخۆش و پزیشک دەکات. بەمشێوەیە:

“لە دەستپێکدا وەک ڕێز و پێزانینێک، هاوکات بیرخستنەوەی خوێنەر، کتێبەکە پێشکەش بە ڕەوانی (مەلا مەحەمەدی ئیرواسی) کراوە، کە لە سەدەی ١٨ دا یەکەمین دەستنووسی پزیشکی نووسیوە.

پاشان پێشەکی و میتۆد و ئاراستەی کارکردن ڕووندەکرێتەوە، لەوێدا هاتووە کە میتۆدی گەڕان و پشکنین (ئەزموونکردن) پەیرەو دەکرێت کە بەدوای پەیوەندی نێوان پیشە و زانستی پزیشکی و سەرچاوە فەلسەفییەکانە..

بزوێنەری بزاوتنی هەر پەڕەگرافێکی، بەڵکو هاندەری مامۆستاش، داکۆکیکردنە لەم گوزارشتە “پزیشکی وەک پیشەیەک هەم هونەر و هەم زانستە و ئەم زانست و هونەر و پیشەش دروستکەری ئاکارێکی تایبەتە کە ناکرێت لەیەکتر جیابکرێنەوە”

دەکرێت ناواخن بەسەر ئەم بەشانەدا دابەش بکەین :

*شیکاری بۆ چەمک و زاراوەکان و کلیلە وشەکان:

- ئاکاری پزیشکی
- بن□مای ف□لس□فیان□ی ئاکاری پزیشکی
- ن□خ□شناسی
- ن□خ□شی و ف□لس□ف□
- ف□لس□ف□

*پاشان بە پابەندی چوارچێوەی ناونیشانی کتێبەکە (پزیشکی- فەلسەفە)، هەموو سەرنجەکانی لەسەر سێ پزیشکی فەیلەسوفی ناو کولتووری فەلسەفی یۆنان، کۆ کردۆتەوە. لەوانە دیارترینیان، هیپۆکراتیسە. لەوێدا:

*گەشتێک بەناو پێش زەمینەی پزیشکی لە یۆنان دەسپێدەکات

وە مەرج و بنەماکانی هیپۆکراتیس بۆ کاری پزیشکی ڕەسەن چیین؟ باس دەکات.

و پاشان

*دەقی سوێندنامەکەی هیپۆکراتیس بە کوردی، هاوپێچ کراوە.

*ئینجا ئەنجام و پێشنیازەکان پێشکەش دەکات.

پاشان دەگەینە گرنگترین بەشەکانی ناو کتێبەکە، لەوێدا هاتووە: ئاماژە بە مافەکانی نەخۆش و مافەکانی پزیشک دەکرێت.

پاشان باسی پرسەی چارەسەری و نەشداری و چارەسەری لەنەوان میهرەبانی و پسپۆڕییدا کراوە..

لە گرنگترین بڕگەکانی کتێبەکە:

“پێویستە لەسەر دەسەلاتداران خزمەتگوزارییە تەندرووستییەکان و ئاستی کولتووری خەڵک لەبەرچاو بگرن، وە لە هەمانکاتیشدا چاوپۆشی نەکات لە بارودۆخی زانستە پزیشکییەکان و ئیمکانە تەندرووستییەکان” وە هەروەها هاتووە “ئاکاری پزیشکی ئەو سیاسەتانەی تەندرووستیش دەگرێتەوە، کە سیستەمی سیاسی لە ڕێگەیانەوە بەرگری لە بارودۆخی تەندرووستی و ساغلەمی کۆمەڵگا دەکات و بەهۆیانەوە ئاسایشی کۆمەڵایەتی دابنین دەکات.”

هەروەها لە گرنگترین ئایدیاکانی ناو کتێبەکە: “مرۆڤ بەوەی کە نەخۆش بکەوێت جەوهەری خۆی لە دەستنادات”

دوای ئەوەی سێ پزیشکی فەیلەسوف وەک نموونەی فەلسەفی و پزیشکی وەردەگرێت، تیشکدەخاتە سەر یاسا و ڕێسا تەندرووستییە جیهانییەکان پاشان پرسەی چارەسەری نەخۆش و لە کۆتاییدا، بەردی مافە دەستوورییەکانی نەخۆش نووسراوەتەوە و هاوپێچ کراوە.

خالید هاوڕێ

لەماڵی وەفایی بەردەستە

-__________~~~~~~~~~

ڕیفرێنس:

پیاوەکی ڕەنگاو ڕەنگی تەبیعەت شووشەیی.

کوڕی ناو بنەماڵە خانەدانەکان، خۆی فڕێداوەتە ناو مەزرای زەرابە پەنگخواردووەکانی کولتوورە قەزەونەکانی نیشتیمان. ئەو دەیەوێت وەرزی گەرمای هاوینی کولتووری ئێرە بە بارینی وشەکانی، خۆش بکاتەوە. .. بەڵام پێدەچێت بەهودە بێت.. جەخاری شەرمهێنەرانەی ئێرە تەواو هیلاکی کردووە…تەمەنی لە هاوین چەقیووی هەڕەبزەکاوی کولتووری ئێرە، لە ئەژدیها دەچێت تینووە بە خوێنی دڕان. … دەی ئەو بە وزەی وشەکان دەجوڵێتەوە، تەنها وشەکان…. ئەوانیش زۆر بە قورسی دەنێ دەرەوە.،. هێندە بە زەحمەت تا ئێستا دووجار دەیان تەقاندووە….